

Het nieuwe erfrecht

Prof. dr. Charlotte Declerck

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Overzicht

- Wettelijk erfrecht
  - Wie zijn volgens de wet onze erfgenamen?
- Reserve en beschikbaar deel
  - Kan ik mijn erfgenamen zelf kiezen? Kan ik iemand onterven?
- Erfovereenkomsten
  - Kan ik overeenkomsten sluiten over mijn toekomstige nalatenschap?
- Verklaring van behoud
- Erfbelasting in het Vlaams Gewest

INLEIDING

Inleiding

- **Uitgangspunten**
  - Diversiteit in samenlevingsvormen
  - Wens tot meer autonomie bij de burgers
  - Hogere levensverwachting – wens om rechtstreeks toe te bedelen aan de kleinkinderen
  - Gedateerde erfrechtelijke begrippen en concepten
- **Resultaat**
  - Wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS 1 september 2017*; zoals gewijzigd door de Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS 27 juli 2018*
  - In werking getreden op 1 september 2018

Inleiding

- Centrale gedachte
  - Mensen moeten meer vrijheid, transparantie en zekerheid hebben bij het regelen van hun nalatenschap
- Meer vrijheid
  - U kunt voortaan zelf beslissen over de toekenning van een groter deel van uw nalatenschap
- Meer gemoedsrust
  - Verruimde mogelijkheid tot het sluiten van erfovereenkomsten (= bindende afspraken maken over uw eigen toekomstige nalatenschap)
- Meer zekerheid
  - Uw erfgenamen kunnen de goederen die u hen bij leven heeft geschonken materieel behouden

WETTELIJK ERFRECHT

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Vier orden

- Eerste orde
  - Alle afstammelingen van de erflater
  - Dit wil zeggen kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen,...
  - Let wel ! Stiefkinderen zijn geen wettelijke erfgenamen
- Tweede orde
  - Bevoorrechte ascendenten en bevoorrechte zijverwanten
  - Dit wil zeggen de ouders van de erflater samen met zijn (half)broer(s), (half)zus(en) en/of hun afstammelingen
- Derde orde
  - Ascendenten
  - Ouders (indien geen broer of zus,...), grootouders en overgrootouders
- Vierde orde
  - Overige zijverwanten tot de vierde graad
  - Ooms, tantes, neven en nichten

Vier orden

- Een hogere orde sluit een lagere steeds uit. Binnen de orde bepaalt de graad of men erft of niet.
- In de tweede orde heeft elke ouder recht op een vast breukdeel van een vierde van de nalatenschap

Enkele voorbeelden

- *Walter is weduwnaar. Hij laat na zijn drie kinderen, Albert, Bruno en Cédric, en zijn vader Hugo. Zijn drie kinderen behoren tot de eerste orde en sluiten alle andere bloedverwanten uit. Bijgevolg erft elk kind $\frac{1}{3}$ van de nalatenschap.*
- *Filip is weduwnaar en laat na als enige erfgenamen zijn beide ouders en zijn drie zussen. Vader en moeder zullen elk $\frac{1}{4}$ erven, dus samen $\frac{1}{2}$, terwijl de drie zussen de overige helft van de nalatenschap zullen erven (dus elk $\frac{1}{6}$).*

Graden

- In de rechte lijn
  - Zijn er zoveel graden als er generaties zijn tussen de personen
  - *Bv. tussen ouders en kinderen is er één generatie. Zij staan dus tot elkaar in de eerste graad.*
  - *Bv. tussen grootouders en kleinkinderen zijn er twee generaties. Zij staan dus tot elkaar in de tweede graad.*
- In de zijlijn
  - Graad wordt bepaald via de gemeenschappelijke stamouders.
  - Men telt de generaties vanaf de erflater tot de gemeenschappelijke stamouder in opgaande lijn en vanaf deze stamouder telt men tot aan de erfgenaam.
  - *Bv. broer en zus: tweede graad. Tante en neef: derde graad. Neef en nicht: vierde graad.*
- De regels van orde en graad worden samen toegepast. Op deze regels bestaan twee uitzonderingen, met name plaatsvervulling en kloving.

Plaatsvervulling

- Wanneer een bloedverwant die zelf zou geërfd hebben ofwel reeds overleden is ofwel de nalatenschap heeft verworpen dan wel onwaardig is om te erven
- *Bv. Kleinkinderen van de erflater (grootvader) nemen samen de plaats in van hun vooroverleden vader*
- *Bv. Grootvader overlijdt en laat na zijn zoon A en zijn kleinzoon C, zoon van zijn vooroverleden zoon B. Zoon A komt in dit geval samen met kleinzoon C tot de nalatenschap. Kleinzoon C komt in de plaats van B. A en C erven elk de helft van de nalatenschap van grootvader.*

Kloving

- Wanneer een erflater geen echtgenoot of afstammelingen en geen broers/zussen en/of afstammelingen nalaat, is er sprake van kloving.
- In dit geval wordt de nalatenschap opgesplitst in twee helften, waarvan de ene helft toekomt aan de bloedverwanten in de vaderlijke lijn (dichtst in orde en graad) en de andere helft aan de bloedverwanten in moederlijke lijn (dichtst in orde en graad)
- *Bv. Man overlijdt en laat zijn oom langs vaderszijde en zijn tante langs moederszijde als erfgenamen na. Zowel de oom als de tante erven de helft van de nalatenschap.*

Langstlevende echtgenoot

- In samenloop met afstammelingen van de erflater
  - Langstlevende echtgenoot verkrijgt het vruchtgebruik terwijl de kinderen de blote eigendom van de gehele nalatenschap verkrijgen
  - Omzetting van het vruchtgebruik mogelijk – vetorecht van de langstlevende met betrekking tot gezinswoning en huisraad

- In samenloop met bloedverwanten van de tweede of derde orde, dus met broers, zussen, hun afstammelingen of bloedverwanten in de opgaande lijn
  - Langstlevende echtgenoot krijgt het ganse gemeenschappelijk vermogen of onverdeeldheid in volle eigendom en het vruchtgebruik van de eigen goederen van de erflater
  - De blote eigendom van de eigen goederen gaat naar de familie van de erflater in de volgorde:
    - Broers en zussen, met vader/moeder als zij nog leven
    - Vader en/of moeder (of (over)grootouders) wanneer de erflater geen broers of zussen had
  - Omzetting van het vruchtgebruik mogelijk

Langstlevende echtgenoot

- In samenloop met bloedverwanten van de derde en vierde orde
  - Langstlevende echtgenoot krijgt het ganse gemeenschappelijk vermogen of onverdeeldheid in volle eigendom en het vruchtgebruik van de eigen goederen van de erflater
  - De blote eigendom van de eigen goederen gaat uitsluitend naar de bloedverwanten van de derde orde
- In samenloop met bloedverwanten van de vierde orde, dit zijn verre zijverwanten
  - De langstlevende echtgenoot erft de hele nalatenschap in volle eigendom
- Noch afstammelingen of bloedverwanten
  - De langstlevende echtgenoot erft de hele nalatenschap in volle eigendom

Langstlevende wettelijk samenwonende partner

- Langstlevende wettelijk samenwonende partner erft
  - het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad
  - het recht op de huur van de gezinswoning en het vruchtgebruik van het huisraad

Langstlevende feitelijk samenwonende partner

- Erft volgens de wet NIET !
- De langstlevende feitelijke samenwonende partner is met andere woorden geen wettelijke erfgenaam

RESERVE EN BESCHIKBAAR DEEL

Begrip

- Reserve
  - Het erfdeel dat bepaalde erfgenamen (de zgn. reservataire erfgenamen) hoe dan ook minimaal moeten krijgen uit de nalatenschap
  - Dit is met andere woorden een gewaarborgd erfrecht
- Beschikbaar deel
  - Het deel van de nalatenschap waarover de erflater vrij kan beschikken via schenking of via testament. Dat deel kan dus gebruikt worden om iets extra na te laten aan iemand.

Wie zijn de reservataire erfgenamen?

- Afstammelingen

- De reserve van de afstammelingen samen bedraagt sedert de hervorming van het erfrecht de helft van de nalatenschap.
- Het beschikbaar deel bedraagt dus steeds de helft waarover u, ongeacht het aantal kinderen dat u heeft, vrij kan beschikken.
- *Met andere woorden, kinderen kunnen niet onterfd worden*

	Reserve per afstammeling	Totaal van de reserve	Beschikbaar deel
1 kind	1/2	1/2	1/2
2 kinderen	1/4	1/2	1/2
3 kinderen	1/6	1/2	1/2
4 kinderen	1/8	1/2	1/2

Wie zijn de reservataire erfgenamen?

- Langstlevende echtgenoot
  - Abstracte reserve: de helft van de nalatenschap in vruchtgebruik
  - Concrete reserve: het vruchtgebruik van de gezinswoning en het aanwezige huisraad
  - Beide reserves kunnen gecombineerd worden (maar niet gecumuleerd)
  - Vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot wordt zoveel als mogelijk aangerekend op het vrij beschikbaar deel van de nalatenschap en slechts voor het overschot op de globale reserve van de afstammelingen
  - Let wel! In nieuw samengestelde gezinnen kunnen echtgenoten abstracte én concrete reserve ontnemen in hun huwelijkscontract. In dit geval behoudt de langstlevende echtgenoot steeds een recht van bewoning en gebruik van huisraad gedurende zes maanden na het overlijden.
  - Vergelijk! De langstlevende wettelijk samenwonende partner heeft geen reserve! Het wettelijk erfrecht kan derhalve via testament beperkt of ontnomen worden
- NIET langer de ascendenten, zoals bv. ouders
  - Behoeftige ascendenten hebben wel recht op een levensonderhoud ten laste van de nalatenschap
  - Dit laat ongehuwde, kinderloze koppels toe om elkaar als enige begunstigde van hun bezittingen aan te duiden.

Wat als ik nu toch de reserve zou aantasten?

- Om uit te maken of de reserve al dan niet is geschonden moet een fictieve massa samengesteld worden
  - Alle goederen van de erflater op het ogenblik van zijn overlijden
  - Alle schenkingen die hij tijdens zijn leven heeft gedaan, dus zowel op voorschot als buiten deel. De berekening gebeurt, in tegenstelling tot wat vroeger het geval was, in de regel op basis van de waarde op de datum van de schenking, mits indexatie tot op het ogenblik van het overlijden.
- Blijkt uit de aanrekening op het beschikbaar deel dat de reserve is geschonden door bepaalde schenkingen in het verleden of door toewijzing van goederen bij testament, dan kunnen de reservataire erfgenamen de vordering tot inkorting instellen
  - Vroeger gebeurde dit in natura, met alle nadelige gevolgen van dien
  - Vandaag zal dit in waarde gebeuren. De reservataire erfgenamen zullen ten belope van de aantasting van hun reserve beschikken over een schuldvordering ten aanzien van de begiftigde. De begiftigde zal dus het goed kunnen behouden maar wel een vergoeding moeten betalen.

Wat als ik nu toch de reserve zou aantasten?

- Let wel, huwelijksvoordelen zijn in de regel geen schenkingen
  - Denk aan het langst-leeft-al-beding, keuzebeding, verblijvingsbeding, beding van vooruitmaking,...
  - Dit geldt nu ook in scheidingsstelsels

Enkele voorbeelden

- *Walter is weduwnaar. Zijn nalatenschap bedraagt 240.000 EUR. Hij laat na zijn drie kinderen, Albert, Bruno en Cédric. In zijn testament heeft hij 100.000 EUR vermaakt aan een goed doel.*
- *Onder het oude erfrecht*
  - *De globale reserve van de kinderen bedraagt 180.000 EUR. Het beschikbaar deel bedraagt 60.000 EUR*
  - *De kinderen kunnen de inkorting vorderen ten belope van 40.000 EUR*
- *Onder het nieuwe erfrecht*
  - *De globale reserve van de kinderen bedraagt 120.000 EUR. Het beschikbaar deel bedraagt 120.000 EUR*
  - *Het legaat schendt de reserve van de kinderen niet. Inkorting is niet mogelijk.*

Enkele voorbeelden

- *Walter is weduwnaar. Zijn nalatenschap bedraagt 240.000 EUR. Hij laat na zijn vader Albert en zijn grootmoeder Marianne in moederlijke lijn. In zijn testament laat Walter zijn ganse nalatenschap na aan zijn partner waarmee hij reeds dertig jaar feitelijk samenwoont.*
- *Onder het oude erfrecht*
  - *Vader en grootmoeder hebben elk een reserve van $\frac{1}{4}$, dus elk 60.000 EUR*
  - *Het legaat zal slechts uitwerking hebben ten belope van maximaal 120.000 EUR*
- *Onder het nieuwe erfrecht*
  - *De partner krijgt de volledige nalatenschap*
  - *Indien de vader en/of grootmoeder behoeftig zijn ten tijde of door het overlijden, kunnen zij een onderhoudsvordering instellen ten laste van de nalatenschap. Deze onderhoudsvordering is begrensd tot elk $\frac{1}{4}$ per lijn*

INBRENG IN DE NALATENSCHAP

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Inbreng in de nalatenschap

- Waaruit bestaat de nalatenschap die moet verdeeld worden?
- De nalatenschap bestaat niet alleen uit de op het ogenblik van het overlijden aanwezige goederen. Ook de schenkingen die de erflater tijdens zijn leven heeft gedaan aan zijn erfgenamen op voorschot van erfdeel moeten opnieuw ingebracht worden.
- Het systeem van inbreng waarborgt de gelijkheid tussen de erfgenamen.
- Van de erflater wordt vermoed dat hij zijn kinderen gelijk heeft willen behandelen. Indien de erflater aldus een schenking aan een van zijn kinderen heeft gedaan, dan wordt deze schenking aangerekend als voorschot op erfdeel van dit kind.

Inbreng in de nalatenschap

- Van de erflater wordt daarentegen niet langer vermoed dat hij andere erfgenamen gelijk heeft willen behandelen. Indien de erflater aldus geen kinderen heeft en een schenking aan een van zijn broers heeft gedaan, dan wordt deze schenking in de regel niet aangerekend als voorschot op het erfdeel deze broer. Het wordt als een extra beschouwd.
- Let wel, sedert de hervorming van het erfrecht is de langstlevende echtgenoot vreemd geworden aan deze verrichtingen van inbreng! Dit brengt met zich mee dat twee verschillende massa's zullen moeten samengesteld worden wanneer bv. de langstlevende echtgenoot en afstammelingen tot de nalatenschap komen!

Een voorbeeld

- *Walter overlijdt. Hij laat na zeven broers. Hij heeft aan August, een van zijn zeven broers, een schenking tijdens leven gedaan van 30.000 EUR*
- *Onder het oude erfrecht*
  - *Vermoeden van inbreng*
  - *Indien niets anders is bepaald, moet August de schenking aanrekenen op zijn erfdeel*
- *Onder het nieuwe erfrecht*
  - *Vermoeden van vrijstelling van inbreng*
  - *Indien niets anders is bepaald, behoudt August zijn schenking bovenop zijn wettelijk erfdeel*

Inbreng in de nalatenschap

- De hervorming van het erfrecht heeft zekerheid gebracht
  - Geen onderscheid meer tussen onroerende en roerende schenkingen
  - Volgens de intrinsieke waarde van het geschonken goed op de dag van de schenking, dit is de waarde die in de akte is vermeld of die is uitgedrukt op de dag van de schenking behalve wanneer zij manifest onredelijk is gelet op de staat of toestand op de dag van de schenking
  - De waarde wordt geïndexeerd tot op de dag van het overlijden
  - Bijzonder geval: wanneer de begiftigde het recht om te beschikken over de volle eigendom niet vanaf de dag van de schenking had.

Een voorbeeld

- *U geeft uw zoon een bouwgrond van 150.000 euro en aan uw dochter op hetzelfde ogenblik een geldsom van dezelfde waarde. U overlijdt 10 jaar later.*
- *Onder het oude erfrecht*
  - *Schenking van de geldsom inbrengen aan de waarde op het ogenblik van de schenking en dit door mindere ontvangst.*
  - *Schenking van de bouwgrond inbrengen in natura (behoudens andersluidende clause in de schenkingsakte) en dus aan de waarde op het ogenblik van het overlijden*
  - *= ongelijke behandeling; haaks op de doelstelling van inbreng*
- *Onder het nieuwe erfrecht*
  - *Beide schenkingen moeten ingebracht worden aan de intrinsieke van het geschonken goed op de dag van de schenking, zij het geïndexeerd tot op het tijdstip van overlijden.*

ERFOVEREENKOMSTEN

De globale erfovereenkomst (zgn. familiepact)

- Tussen één of beide ouders en al hun kinderen en/of kleinkinderen
- Kan ook gevolgen hebben voor stiefkinderen of echtgenoten zodat zij in sommige gevallen mogen tussenkomen
- Ook generatiesprong mogelijk
- Centraal staat het vaststellen van een subjectief evenwicht tussen de vermoedelijke erfgenamen. Dit betekent niet dat alle erfgenamen hetzelfde moeten krijgen
- Door de ondertekening van de erfovereenkomst wordt verzaakt aan de vorderingen tot inkorting en inbreng. Ook benadeling kan niet meer worden ingeroepen.

De globale erfovereenkomst (zgn. familiepact)

- *Een voorbeeld*
- *Een kind heeft kunnen genieten van dure studies in het buitenland terwijl het ander kind een schenking van een geldsom heeft ontvangen.*
- *Zonder globale erfovereenkomst*
  - *De financiering van de studies wordt niet verrekend bij overlijden van de ouders*
  - *De schenking van de geldsom wordt verrekend met het erfdeel van het begiftigde kind*
- *Met globale erfovereenkomst*
  - *Kunnen beide voordelen worden in aanmerking genomen voor het vaststellen van het evenwicht. Latere conflicten worden zo vermeden.*

Punctuele erfovereenkomsten

- Overeenkomsten die de erfgenamen toelaten specifieke afspraken te maken over bepaalde aspecten van een schenking of van de nalatenschap.
- Enkele voorbeelden
  - Afspraak over de geschonken waarde
  - Afspraak over het waarderingstijdstip wanneer de begiftigde het recht om te beschikken over de volle eigendom niet vanaf de dag van de schenking had.
  - Generatiesprong
  - Verzaking aan recht op inkorting
- Deze erfovereenkomsten zijn zwaarwichtige handelingen. Daarom is de tussenkomst van de notaris verplicht en moet een procedure worden gerespecteerd.

VERKLARING VAN BEHOUD

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Verklaring van behoud

- Indien u niet wenst dat de nieuwe regels inzake de wijze van inbreng en/of de wijze van inkorting van toepassing zullen zijn
- Met betrekking tot al uw oude schenkingen, die u voor 1 september 2018 heeft gedaan
- Kan u een verklaring van behoud afleggen bij uw notaris en dit tot 1 september 2019.
- *Bv. schenking van een geldsom aan uw kind en u wenst niet dat deze geldsom wordt geïndexeerd*
- *Bv. schenking van aandelen van het familiebedrijf met voorbehoud van vruchtgebruik en u wenst niet dat uw ander kind kan genieten van de meerwaarde die de aandelen hebben verkregen ten gevolgen van de noeste arbeid die door het begiftigde kind werd geleverd.*
- De oude waarderingsregels zullen in ieder geval ook steeds van toepassing blijven wanneer in de schenkingsakte die dateert van voor 1 september 2018 uitdrukkelijk staat bedongen dat de inbreng in natura moet gebeuren. In dit geval moet u geen verklaring van behoud afleggen

ERFBELASTING – VLAAMS GEWEST

Vlaams Gewest

- Let op ! De Vlaamse Erfbelasting hanteert een ander begrippenkader dan het Burgerlijk Wetboek
- *Een voorbeeld*
  - *Stiefkinderen (kinderen van de partner) en zorgkinderen (inwonende kinderen die meer dan drie jaar zorg en hulp krijgen van de overleden zorgouder) zijn geen wettelijke erfgenamen van de erflater. Indien deze kinderen worden begunstigd bij testament zullen zij aan hetzelfde tarief worden belast als de eigen kinderen van de erflater.*
- *Nog een voorbeeld*
  - *Een langstlevende partner is*
    - *een echtgenoot*
    - *een wettelijk samenwonende partner, vanaf het afleggen van de verklaring van wettelijke samenwoning of*
    - *een feitelijk samenwonende partner voor zover zij reeds meer dan 1 jaar feitelijk samenwonen en een gemeenschappelijk huishouden voeren*
    - *Een ex-partner, voor zover er gemeenschappelijke kinderen zijn met de erflater*

Tarieven – Vlaams Gewest

Rechte lijn & partners

Tot 50.000	3%
50.000 tot 250.000	9%
Boven 250.000	27%

Splitting:

- Per erfgenaam
- Roerend en onroerend

Voorwaarden tarief rechte lijn:

- o Feitelijk samenwonenden: > 1j samenwonen en gem huishouding
- o Wettelijk samenwonenden: vanaf het afleggen verklaring

Broers & zussen

Tot 35.000	25%
35.000 tot 75.000	30%
Boven 75.000	55%

Splitting:

Per erfgenaam

Anderen

Tot 35.000	25%
35.000 tot 75.000	45%
Boven 75.000	55%

Geen splitting

Laatste 5 jaar voor het overlijden langst gewoond in het Vlaams Gewest

Gunstmaatregelen – Vlaams Gewest - Voorbeelden

- Roerende goederen
  - 0 % erfbelasting op de eerste schijf van 50.000 EUR aan roerende goederen
  - Langstlevende partner
  - Wezen jonger dan 21 jaar worden vrijgesteld op de verkrijging van roerende goederen ten belope van 75.000 EUR

- Gezinswoning
  - 0 % erfbelasting
  - Echtgenoten, wettelijke samenwoners en feitelijke samenwoners (> **3** jaar gemeenschappelijke huishouding)
  - Wezen jonger dan 21 jaar worden bij overlijden van de langstlevende ouder vrijgesteld ten belope van het verkregen aandeel in de gezinswoning waar de ouder(s) gedomicilieerd was

- Erfenissprong
  - Binnen een periode van 1 jaar na het overlijden van de nalatenschap kan een erfgenaam zijn erfdeel geheel of gedeeltelijk kosteloos doorgeven aan zijn eigen kinderen, stief- en zorgkinderen

Verlaagde tarieven – Vlaams Gewest

- Familiale aandelen en ondernemingen
  - 3 % erfbelasting (rechte lijn & partners)
  - 7 % erfbelasting (anderen)
- Publiek- en privaatrechtelijke rechtspersonen
  - 8,5 % voor legaten aan
    - Provincies, gemeenten, provinciale en gemeentelijke openbare instellingen
    - vzw's, ziekenfondsen, beroepsverenigingen, internationale verenigingen zonder winstoogmerk, private stichtingen en stichtingen van openbaar nut

BESLUIT

Erfenis

Tante Gerialien heeft oma's glazen,
tante Annelies heeft haar servies,
buurvrouw Van der Marel heeft haar vazen
en haar staande klok heeft tante Mies.

Tante Annabel heeft haar piano,
oom Jeroen haar tafel en haar bank,
neef Corné de koffer met meccano
en haar katten zijn bij tante Ank.

Mama heeft haar nieuwe wasmachine,
Merel heeft haar oude omafiets,
alle boeken zijn naar tante Tine, papa heeft haar puzzels, verder niets.

En ik dan?
Ik kom niks tekort.
Ik had de eerste keus:
ik heb al negen jaar
haar ogen en haar neus.

Bette Westera

Dank u voor uw aandacht !

Charlotte.Declerck@uhasselt.be

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION